

TARIMSAL YAYIM SÜRECİNDE DAVRANIŞ VE DEĞİŞİMİ

Yaşar Aktaş*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, kuramda ve uygulamada gereken önemi bulamayan insan davranışı ve değişimini Kurt Lewin tarafından geliştirilen “Alan Kuramı” açısından Tarımsal Yayım bilimdalında ve eyleminde kullanma olanaklarını göstermektir. Öncelikle Tarımsal Yayım anlayışı sunulmuş, alan kuramı, davranış kuralları ve değişimi açıklanmıştır. Tarımsal Yayım ders kuramı, araştırmaları ve eyleminde önemli olan yöntem ve bunun planlama, değerlendirme, hizmet içi eğitimi gibi uygulamalı konulardaki kullanımı hakkındaki öneriler tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tarımsal Yayım, Davranış, Davranış Değişimi

BEHAVIOURAL CHANGE IN THE PROCESS OF AGRICULTURAL EXTENSION

ABSTRACT

The purpose of this study is to show that it is possible to use the theoretically and practically neglected human behaviour and its change over time in the area of Agricultural Extension Science and Practice in terms of the “Field Theory” developed by Kurt Lewin. First a basic understanding of Agricultural Extension is exposed, and an explanation of field theory, behavioural rules and changes then follows. The methodology playing an important role in the Agricultural Extension theory, research, and practice and suggestions regarding its use in some practical matters such as planning-evaluation and in-service training are laid open for further discussion.

Keywords: Extension, behaviour, change of behaviour

1. GİRİŞ VE KAPSAM

Tarımsal üretimin, insanlık tarihi boyunca, birincil görevi, toplumun kesintisiz olarak beslenmesi olmuştur¹. Bu anlamda Tarımsal Yayım'ın

* Doç. Dr. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü.

E-mail: yaktas@harran.edu.tr

¹ Ancak gelişen ve değişen toplum koşullarında tarımsal üretime, burada ayrıntısına girilmeyecek olan, yeni işlevler de yüklenmiştir.

Türkiye'deki temel görevi de ulusun beslenmesini güvence altına alma çabalarına katkı olmalıdır. Ulus, bir toplum; toplum da belirli ilişkiler içerisinde bulunan bireylerden oluşmaktadır. Birey, toplumun insan kaynağını oluşturmaktadır. Üretici insan da Tarımsal Yayım çalışmalarının odak noktasıdır. Yetişmiş insan kaynağının (human factors) bir ülke kalkınmasındaki önemi yürütülen sayısız araştırmalarla kanıtlanmıştır.

Tarımsal Yayım eyleminin başarı ölçütlerinden birisi, üreticinin üretim yöntemi ile ilgili alanda alışlagelmiş davranış biçimini değiştirmesidir. Davranışı değiştirmek için de insanı tanımak gerekmektedir. Bu nedenle yayman², davranış nedir, kuralları nelerdir, nasıl değişir gibi Davranış Psikolojisi bilim dalının bu konuları hakkında bilgi edinmelidir. Bu bilgileri özümsemeden, üreticiyi davranış değişimi için dizgesel (sistematik) güdülemek oldukça zordur. Türkiye'deki Tarımsal Yayım çalışmasında davranış, kuralları ve değişim koşullarına yeterince önem verilmediği gözlenmektedir. Ziraat Fakültelerinde okutulan Tarımsal Yayım ve Haberleşme ders kitaplarının³ üçü dışındaki diğer ders kitaplarında bu konunun ayrı bir başlık altında incelendiği belirlenmemiştir.⁴ Özetle insan davranışı ve değişimi konusunun, Türkiye'de kuram ve uygulamada layık olduğu ilgi ve yeri bulduğunu söylemek oldukça zordur.

Bu iki belirleme, anılan bu soruların uygulama ve eğitimde yeterince ele alınmaması, bu konunun seçilmesinin bir gerekçesidir. Davranış nasıl gerçekleşmekte ve değişmektedir, soruları Kurt Lewin tarafından geliştirilen alan kuramına (Field Theory)⁵ dayanılarak açıklanacaktır.

Bu araştırmanın amacı, davranış değişimi ya da sorun çözümü için kullanılan "alan kuramının", Tarımsal Yayım sürecinin araştırılması ve gerçekleştirilmesi ile olan kuramsal bağıntı ortaya koymaktır.

² Yayman sözcüğünün ayrıntılı açıklaması için bakınız: Aktaş 2002b

³ Özkaya (1996) "Davranışların Temelleri ve Gütülenme"; Özçatalbaş ve Gürgen (1998) "Üretici-Yayım-Araştırma İlişkileri ve Sorun Çözme" ve Gürel (2000) Tarımsal Yayım'ın "Temel Kavramları" başlığı altında bu konuya değinmektedir. Anılan ikinci kitap, ağırlıklı olarak Özkaya (1996)'da sunulan bilgilere dayanmaktadır. Ayrıca, görüldüğü gibi bu konu, anılan son iki kitapta, davranış ile ilgili olmayan bir başlık altında ele alınmıştır.

⁴ Cinemre ve Demiryürek 2002; Olgun 2002; Yurttaş 2000; Taluğ ve Tatlıdil 1993; İnan 1992

⁵ Bu kuram, literatürde (Montgomery 1995; Kumar 1999) "Force field analysis" olarak da anılmaktadır. Nazi rejimi baskısı sonucu Almanya'yı terk etmek zorunda kalan Kurt Lewin, Almanca yazılarında "Feld Theorie" kavramını kullanmıştır.

2. TARIMSAL YAYIM ANLAYIŞI NEDİR?

Anılan kuramı açıklamadan önce, Tarımsal Yayım anlayışına kısa yalın bir açıklık getirmek gereklidir. Çünkü bu, araştırılan konuya nasıl bakıldığı bakımından önemli ve anlamlıdır. Örneğin, bir tarımsal üretici, belirli erekler (hedef) öngörmekte ve bunlara ulaşmak için girişimde bulunmaktadır. Ancak bu girişimde başarısız olmaktadır. Birkaç kez denemesine karşın bir türlü ereğine erişememektedir. İşte bu öznel (subjektive) duyumsanan sorun bütününde, Tarımsal Yayım çalışması devreye girerek sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Tarımsal Yayım, çizim 1'de görüldüğü gibi üreticinin amacına ulaşması için bir araçtır⁶. Ancak bu, işlevsel bir araç olma özelliği gösterir. Bu nasıl gerçekleşebilir? Tarımsal Yayım örgütü, üreticinin henüz bilincinde olmadığı araç ve gereçleri onun kullanımına sunarak amacına ulaşmasına katkıda bulunabilir. Bu, uygulamada nasıl görünecektir? Bu maddi ve teknik yardımdan çok anlaksal (zekasal-zihinsel) bir yardım biçiminde olacaktır⁷. Anlaksal yardım ne demektir? Bu, yaymanın üretici ile onun varolan güncel sorunu üzerinde görüş alışverişi yaparak, çözüm için üreticiye seçenekler göstererek güdüleme biçiminde anlaşılabilir⁸. Ona zararlıyı nasıl arayıp bulacağını, tanıyacağını ve nasıl bir savaşım yöntemi uygulayacağını göstererek öğretme yolunu izlerse anlaksal bir yardımda bulunabilecektir⁹. Değişik deyişle yayman, sorunun çözüm yöntemini öğrenip uygulayacağı anlaksal ortamı yaratmalı ya da oraya erişmesini kolaylaştırmalıdır. Üretici, kendisine yayman tarafından sunulan bu seçeneklerden birini kullanma konusunda kendi kendisini özgürce ikna edince, kendi çabasıyla ereğine ulaşmanın yolunu bulabilecektir. Buradan doğacak sorumluluk konusunda Bollnow (1959) üretici "...kendisi özgürce karar verdiği için bundan doğacak olan sonuçtan da kendisi sorumlu olacaktır" demektedir. Üreticinin kendi kendisine yardım edebilecek düzeye gelebilmesi karmaşık bir süreçtir. Üretici; sorunları, yaşantısı, gelişme gizilgücü (potansiyeli) ile Tarımsal Yayım sürecinin odağıdır. Yayman, kendini ve çalışmalarını, birlikte çalıştığı üreticiye göre düzenlemelidir. Yayman, üreticinin gerek içselleştirdiği toplumsal, gerekse üretim sürecine bağlı davranışını

⁶ Tarımsal Yayım'ı bir araç olarak görmek bu bilimdalını azımsamak mıdır? Tersine yerini doğru belirleyerek karmaşık noktalar aydınlatılabilecek ve bu noktadaki işlevsel değeri ortaya konulabilecek belki de bu bilimdalının güçlenmesine bir katkı sağlayabilecektir.

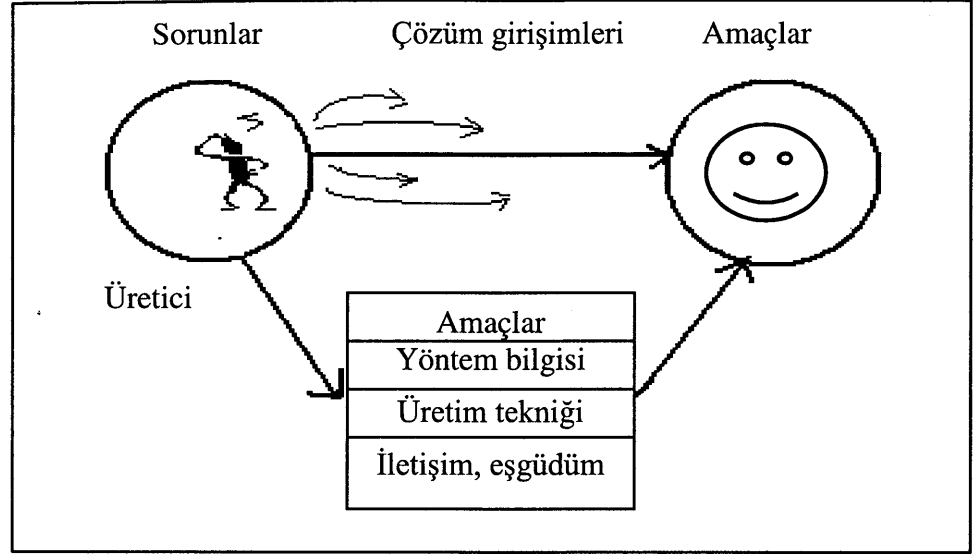
⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Aktaş (2002b ve 2002c)

⁸ Yaymanın, üreticinin yerine, onun pamuk tarlasına girip zararlı/hastalık kontrolü yapması kesinlikle anlaksal yardım kapsamına girmez.

⁹ Bu, Tarımsal Yayım'ın felsefesi ilgili bir konudur. Tarımsal Yayım'ın felsefesi üzerine bir görüş için bakınız: Aktaş (2002a)

değiştirmek için güdüleyerek bir girişimci gibi etkinleşmesine ortam sağlayarak onun gerekli iş, işlem ve davranışları hayata geçirmesini kolaylaştırmalıdır.

Çizim 1: İşlevsel Araç Olarak Tarımsal Yayım Süreci

3. DAVRANIŞ VE DEĞİŞİM

Yukarıda belirtildiği gibi, davranış ve değişimi Lewin (1963) tarafından geliştirilen "Alan Kuramı"na göre açıklanacaktır.

3.1. Alan Kuramı

Öncelikle "alan" kavramı açıklanmalıdır. "Alan" kavramını Lewin (1963) fizikte Einstein'ın kullandığı anlamda ele almaktadır: "Eşzamanlı varolan, karşılıklı olarak birbirine bağımlı olan bir bütün." Lewin, alan kavramı ile psişik bütünü özdeş anlamda kullanmıştır. Albrecht ve ark.(1989) psişik alanı, bireyin içerisinde bulunduğu ortamdaki etkenler ve birey tarafından algılanan çevre ile olan etkileşimindeki bütün olarak tanımlamaktadır. Psişik alanın ne olduğu, yaymanın iş dünyası ile ilgili bir örnekle yalın biçimde gösterilebilir (Hruschka 1969):

Davranış ve hareketlerinde kendisi, yetenekleri, niteliği, eylemi, iş arkadaşları, yöneticiler, iş arkadaşlarına karşı takındığı tavır ve roller, onların kendisine karşı olan tutumları, onların yanındaki değeri, iş koşulları, işine karşı kendisinin tutumu, üreticilerle ilişkisi, üreticilere bakış açısı, üreticilerin kendisini değerlendirme biçimi gibi. Kendi ailesi genel olarak bu alanın dışındadır. Ancak kimi durumlarda bunun bir parçası olabilir. Örneğin kızının ölümcül hastalanması gibi.

Bu örneğe dayanarak psişik alanın, davranışı gerektiren değişik etkenlerin oluşturduğu, belirli bir zaman diliminde, etkiler dokusu olduğu söylenebilir.

Toplumsal bir varlık olarak birey, davranışlarının ve tavrının toplumsal niteliğinden kaynaklanan genel özelliklere ve doğuştan gelen doğal güç, yeti (meleke) ve yeteneklere sahiptir. Somut bir varlık olarak da, hem etkilendiği, hem de yön verdiği ve yeniden ürettiği doğanın (fiziksel çevre) bir parçasıdır. Bunların sonucu olarak nesnel (objektive) gerçekler birey tarafından alımlı, itici ya da sakıncalı olarak algılanabilir. Alımlı olanların oluşturduğu bütünün “olumlu çağrıcı”, sakıncalı olanların oluşturduğu bütünün “olumsuz çağrıcı” özelliği vardır. Değişik deyişle; olumlu ve olumsuz bir “değerliliğe” sahiptirler (Hruschka 1964a). Olumlu ya da olumsuz değerlilik üzerine olan etki yönüne göre, “tutucu” ve “itici güçlerden” söz edilebilir. Tutucu güç, amaca ulaşma yolunda bulunan engeller ya da kısıtlardır. Tersine davranışta bulunmayı canlandırıp harekete getiren güçler de iticidir. Tutucu ve itici güçler birbirlerini karşılıklı etkileyerek davranış olanağını ve yönünü belirler.

Anılan kurama (Lewin 1963; Hruschka 1969; Albrecht ve ark.1989) göre davranış, bir tek nedene dayanılarak yalıtılmış biçimde açıklanamaz. Çünkü davranışı çok ayrımlı etkenler belirlemektedir. Ayrıca, bu etkenler de kendi aralarında bir etkileşim içindedir. İşte bu etkenler bütünü, kendine özgü bir ortam yaratır.

Bu karmaşık etkenlerin özelliği, neye bağlıdır? Birey ve çevreye. Bireyin kişisel nitelikleri ile fiziksel-toplumsal çevresi arasında sürekli bir etkileşim vardır. Başka deyişle birbirini karşılıklı olarak zayıflatır, güçlendirir, etkiler ve değiştirir. Birey, o zaman noktasındaki gereksinmesine göre, çevrenin ancak kendi gereksinmesi ile ilgili dilimini algılar. Algılanan şeyin içeriği ve söylem kalitesini, gereksinmeler, arzular, bireyin kendine biçtiği saygınlığı ya da içinde bulunduğu duygusal ortam, fizyolojik durum ile birlikte belirlemektedir. Demek ki, davranışı tüm çevre etmenleri değil, yalnızca birey tarafından öznel olarak algılanan etkenler belirlemektedir. Konumun öznel (subjektive) algılanmasında yalnızca güncel bilgiler değil, bireyin deneyimleri, beklentileri de etkili olur. Davranış, belirli bir zaman noktasında varolan ortam bütünü bir işlevi olarak görülebilir. Bu bağlamda Lewin (1963) “Davranış, eşanlı olarak varolan gerçekler bütününden oluşur.” demektedir. Bu, şöyle bir formülle (Albrecht ve ark.1989) gösterilebilir: $D = \dot{I} (B, \dot{C})$. Buna göre davranış (D), birey (B) ve bireyce algılanan çevrenin (C) etkileşiminin bir işlevidir. Ancak çevre kavramı, bireyce algılanan öznel çevreyi (fiziksel-toplumsal) temsil etmektedir.

3.2. Davranış Kuralları

Yeni kuşaklara; fizyolojik, psikolojik ve toplumsal yaşam biçimi tarihsel olarak önceden belirlenmiş biçimde atalarınca iletilir. Her kuşak kendisi, bu durumu, yeni koşullar altında yeniden üreterek sürdürür. Kuşkusuz, bu süreç değişim ve gelişimi içerir. Bu bütünde iki temel davranış kuralından söz edilebilir (Hruschka 1969).

- İnsan, içinde yaşadığı toplumsal-ekonomik yapıdan kaçınılmaz biçimde etkilenirken yine onun hakkında öznel algılamada bulunur. Özdeş nesnel bir gerçek, değişik bireylerce farklı algılanıp yaşanır ve değişik davranışlarla yanıtlanır.

- Özdeş birey; özdeş nesnel gerçeği, ayrı zaman ve mekanda aykırı biçimde algılar, aykırı tepkime gösterir.

Örneğin birey "Günaydın" sözcüğünü, sabahları işe başlama saatinde gayet doğal karşılarken öğleye doğru işe gelen özdeş birey için başka bir etki doğurur. Bu özdeş sözcük ikinci durumda, incitici, alaycı dahası kıskırtıcı algılanabilir.

Hruschka (1969) bu örnek temelinde şöyle bir çıkarıma ulaşmaktadır: "*Özdeş bir gerçek, değişik koşullarda ayrı bir etki yapar ve farklı bir davranış yaratır.*" Bu anlamda belirleyici olan değişen koşullar, bu süreçte bireyin edindiği yeni bilgi, deneyimler ve daha önemlisi bunları edinme biçimidir. Birey, bu bilgi ve deneyimlerini, diğer birey ve nesnelere olan dolaysız ilişkilerinden kazanır.

2.3. Davranış Değişim Koşulları

Bireyin içinde bulunduğu koşullar; algılayış türü, zaman akışında oluşan bilgi ve deneyimlerden etkilenir. Çünkü bunlar doğumdan ölüme değin olan sürede çok çeşitli kurum ve etkenlerce belirlenip yeniden üretilir. Yeni doğan bir çocuğa ailesinde, ana okulunda, okulda, sokakta, iş yerinde neyin yasak, neyin özgürce yapılabileceği öğretilir, telkin edilir. Böylece bunlar içselleştirilir. Bu nedenle de davranış, çoğunlukla tartmadan ölçmeden alışılmış biçimde gerçekleşir. Lewin¹⁰, zaman akışındaki davranış değişimini üç aşamada inceler¹¹. Hruschka (1969) ve Albrecht ve ark. (1989), Lewin'in kavramlarını Tarımsal Yayım'a göre uyarlamıştır. Yazar, aşağıdaki sunumda bu ikisini bütünleştirilmiştir.

¹⁰ Gerster-Bentaya (1999), çevre sorunları ile ilgili çalışmasında çevreye uygun davranış modellerini sunarken Lewin'in 3 aşamalı modelinin bu alanda da kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, Montgomery (1995) de araştırmalarında bu modeli kullanmıştır. Kumar (1999) bu kuramı, Katılımcı Kırsal Değerlendirme'de uygulamaktadır.

¹¹ Lewin'in öğrencisi R. Lipitt ve ark. (1958) üç basamağı kendi içinde yedi alt basamağa ayırmışlardır. Von Rosenstiel ve ark. (1975) Macharzina'nın dokuz aşamada ele aldığını belirtmektedir. Bu çalışmada, anlaşılabilirlik bakımından özgün olan 3 basamaklı yaklaşım yeğlenmiştir.

- 1.Aşama: Çözülme-erime (unfreezing). Değişim için güdü uyandırmak ya da şimdiye değin olan tartılı - dengeli durumun bozulması (Sorunun algılanması),
- 2.Aşama: Değişim (moving). Yeni bir bilgi temelinde yeni bir davranış biçimi oluşturma ya da yeni bir davranışa doğru eyleme geçirme (Yönlendirme, gerçekleştirme adımları),
- 3.Aşama: Yeniden dondurma (refreezing). Yeni bir düzeyde ulaşılan yeni dengenin pekiştirilip korunması (Sorunun çözümü ya da geri dönüş).

Yukarıda betimlenen durum çizim 2’de incelenirse, birinci aşamada bir tartılı-dengenin bulunduğu görülebilir. Donmuş katı davranışların çözülüp erimesi, sıvı duruma geçirilmesi gereklidir. Başka deyişle, bireyin yeni bir şeyi öğrenmesi için eski bildiklerini unutmaya gerekmektedir (Schein 1975). Dengenin bozulması üç biçimde olabilir (Hruschka 1964a):

- Birincisi; değişim sağlayacak olumlu itici gücün eklenmesi,
- İkincisi; değişimi önleyen olumsuz tutucu gücün ortadan kaldırılması,
- Üçüncüsü ise; bu iki olayın eşanlı oluşmasıdır.

Bu anlamda değişim, bireyin daha önce inandığı, değer verdiğini söküp atmasıdır. Bu tür tutum ve davranış değişimi, bireyde duygusal bir direniş oluşturur. Çünkü bu, daha öncekilerin uygun olmadığını, dahası yanlış olduğu anlamına gelmektedir. Ancak birey, bir kez içinde bulunduğu denge durumundan değişim için güdülenmişse, içinde bulunduğu ikilemden kurtulmak için yeni bir görüş arayacaktır. Çünkü böylece yaşam için gerekli olan dengeyi yeniden kurabileceğini düşünerek hareket edecektir. İşte bu yeni görüşü arayarak, bunu değerlendirerek yeni bir algılama, tutum ve davranış biçimine ulaşmaya, bu anlamda “değişim” denebilir (Schein 1975). Davranışta bir değişim başladığında, -çizimde ikinci aşama- bireyde doğacak bir iç çelişki, gerilim sonucu geriye dönmesi olasıdır. Bu nedenle bu aşamada yayman gereken yardım ve desteği vermelidir.

Yeni ulaşılan üçüncü aşamada önemli ölçüde güçlükler olur ya da yine oluşması gereken tartılı-dengeli durum gerçekleşmez ise, o zaman da yeni davranış biçimi doyurucu olarak yaşanmıyor ya da ilk denge durumundan daha iyi olduğu konusunda kuşku var demektir. Eski davranış daha alımlı gözükür, geriye dönülür. Ancak birey, bu yeni tutum ve davranış biçimlerini, kendisinin diğer davranışları ile uyumluyarak eklemlerirse, artık akışkan olan davranış yeniden dondurulabilir. Bu da sağlam bir temelin oluşturulmasını sağlar. Yaymanın görevi; bu üç aşamada değişimin gerçekleşmesi için gerekli anlaksal yardımı sağlamaktır. Yukarıda soyut biçimde sunulan bu olgu Harran Ovası’ndaki sulama sorunu örneği ile göreceli somutlaştırılabilir.

Yayman, üretici A’nın sulama yöntemini değiştirerek düzeltmesini öngörmektedir. Çünkü giderek toprak tuzlanabilecektir. Ancak üretici, bu konuya hiç kafa yormuş değildir.

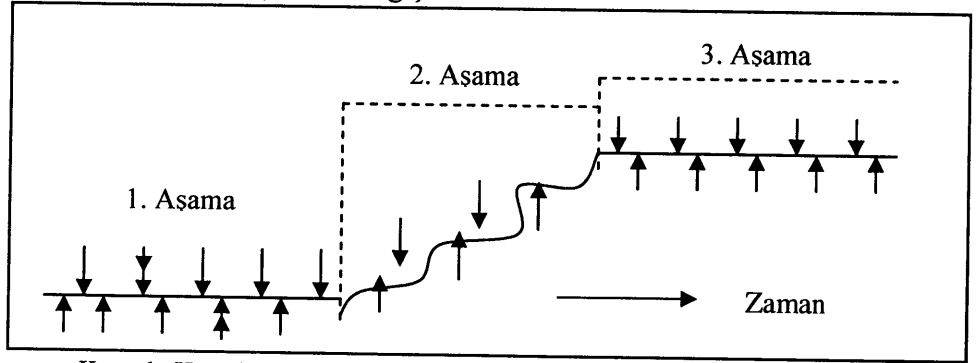
Üretici A, bunun çözümünü bir gereksinme olarak görmemektedir. Üreticinin daha önemli sorunları vardır: nitelikli tohumluk bulma, tarımsal savaşım gibi. Buna karşılık fazla su verdiğini algılamaktaysa da Harran Ovası'na su geldiğinden beri bu böyle yapılmakta diye düşünmektedir. Bu güçler, ağırlıkları nedeniyle davranış terazisini eşit dengede tutmaktadır.

Çizelge: 1 Etkili Güçler

Tutucu Güçler	İtici Güçler
Tarla tesviyesiz	Fazla su çoraklık yapıyor, usulüne göre yapacaksın.
Zamanında su verilmiyor, düzenli gelmiyor.	Millet bu yıl farkına vardı.
Fazla su, fazla ürün	Taban suyu yükseldi, evlerin çevresi su dolu.
Komşular korkutuyor, verim alamayız diye.	Güvendiği oğlunun sulama yöntemi konusundaki hoşnutsuzluğu
Drenaj kanalı yok.	

Çizelge 1'de sıralanmış olumlu değişim güçlerine karşı değişim sürecinde tutucu karşı güçler görünmektedir. Örneğin tarla tesviyesiz, zamanında su verilmiyor ve düzenli gelmiyor, "Fazla su, fazla ürün" ya da "Komşular korkutuyor verim alamayız diye" gibi köy toplumunun anlayışı ortaya çıkabilir. Üretici, fazla suyun zararına inansa bile köy toplumunun anlayışına karşı çıkmakta çekingendir. Özetle bu güçler, davranış bakımından bir denge yaratmaktadır. Çünkü eşit ağırlıktadır. Bu örnekte yayman, öncelikle güçler dengesini değiştirerek denge durumunu bozmalı ve davranış değişimi için kaçınılmaz bir ön

Çizim: 2 Üç Aşamalı Değişim Süreci

Kaynak: Hruschka (1964a, S.121)

koşul olan üreticide bir iç gerilim yaratmalıdır. Etkili etkenlere göre dengenin nasıl bozulacağı konusunda düşünüp karar vermelidir. Eğer bu gerçekleşir ve üretici, yaymanın önerisini benimserse, ikinci aşamada eski engelleyici güçlerin yeniden etkili olmasını önlemeye çalışmalıdır. Bu geçiş aşaması, güçlerin karşılıklı etkileşimi olarak görülebilir ve çok tutarsız bir konum gösterir. Geri dönüşü önlemek için önceden hesaplanamayan zorluklar izlenmeli, üreticiler teşvik edilerek yüreklendirilmelidir. Geriye dönülürse, tekrar yeniden başlamak oldukça zor ve üreticinin direnişi, başlangıçtan çok daha güçlü olacaktır. 3. aşamada ulaşılan denge sağlamlaştırılıp akışkan durum yeniden dondurulmalıdır.

Bu örnekte tarlanın tesviyesi ya drenaj kanallarının açılmasıyla ya da sulama birlikleri ile görüşerek sulama suyu verilmesinde düzensizlik giderilebilir. Bunlardan hangisinin daha kolay etkili olacağı yer ve zamana göre ayırım göstereceğinden oradaki koşullara göre hareket etmek gerekecektir. Kaldı ki bunlar, Tarımsal Yayım'ın özgün etkinliği değilse bile bu tür etkinlikler Tarımsal Yayım çalışmalarının ayrılmaz bir parçasıdır.

4. ÇIKARIMLAR

Çıkarımlar, Tarımsal Yayım kuramı, araştırmaları ve uygulamadaki sorunlar olarak iki bölümde sunulabilir:

4.1. Tarımsal Yayım süreci, üretici ve yayman davranışlarına yönelik bilimsel araştırma ve planlamalarda Lewin'in anılan kuramı, bir yol haritası olarak benimsenirse, öncelikle olguya hangi **bakış açısı** ve yönlenme ile yaklaşılabileceği belirlenebilir. Ayrıca, uygulamada varolan gerçeği olduğu gibi görme olanağı yakalanabilir. Bu da hem bilimsel araştırmalarda, hem de yayım eyleminde yapılması olası yanlılığı payını azaltabilir. Böylece özgün çıkarımlara ulaşmak da olanaklaşabilir.

- Anılan kuram, üreticinin içinde bulunduğu güncel yaşam koşullarında incelenmesi gerektiğini vurgular ve bu koşullardaki nesnel olarak varolan etkenlerin yalnızca sayılıp sıralanmasının mekanikliğini gösterir. Çünkü bunlar, ancak konu ile ilgili süreçte bir etkisinin bulunması durumunda psikik alanın bir parçası olma niteliğine erişir. Erek kümede (hedef kitle) bir değişim gerçekleştirilmek istendiğinde, öncelikle değiştirilmesi düşünülen özgül (specific) koşullarda etkili olan etkenlerin belirlenmesi, değeri, etki niteliği ve yoğunluğu, etkenler arasındaki etkiyi kestirme ve tanıma bakımından bu kuram **dizgesel bir çözümleme yöntemini** sunmaktadır.

- Tarımsal Yayım eylemi insan ekseninde gerçekleştirilmelidir, yaklaşımının bir doğal çıkarımı olarak Tarımsal Yayım bilim dalının, "İnsan davranışı ve değişimi" konusu Lewin'in "Alan Kuramı" bütününde Tarımsal Yayım ve Haberleşme dersleri kapsamına alınıp alınmaması düşünülmeğe değerdir.

4.2. Yayım eylemi bakımından çalışma yöntemi, planlama, değerlendirme, hizmet içi eğitim gibi konularda çıkarımlar sunulacaktır.

- Alan kuramı, yayım hizmetinde, tek yanlı ve temeli zayıf genellemelere düşmeden, süreçteki etkenleri sürekli bir bütün içerisinde görerek çalışılması gerektiğinin altını çizmektedir. Yine bu kuram üreticinin amacını, algılama biçimini, alan güçlerini ve engellerin belirgin biçimde ortaya çıkarılmasında yardımcı olmasından dolayı uygun bir **Tarımsal Yayım çalışma yöntemi** konusunda yol gösterebilir.

- Anılan bu kuram, özgül konumdaki ilişkiler bütününe dizgesel bir çözümlenmesini sağlamaktadır. Bu da yayım eyleminin planlanması

gereğini ortaya koyar ve planlanma yöntemi konusunda yol gösterir. Böylece, yayım sürecinde belirleyici olan etkenlere önem veren bir **Tarımsal Yayım planlamasının** gerçekleştirilmesi de sağlanabilir.

- Alan kuramı, özdeş nesnel etkenlerin bir tek sonuç yerine, farklı etki yapabileceğini göstermektedir. Bu ilke, Tarımsal Yayım çalışmalarının doğru **değerlendirilmesi**, doğru **kararların** alınmasında ışık tutabilir. Başarısızlığı yalnızca üreticide görmek yerine, başka yerler de aramak gereğini vurgular.

- Yayman, üreticinin güncel sorunun çözümünde ona yeterlilik kazandıracak biçimde çalışmalıdır. Bu hizmet, yalnızca üretim tekniği konusunda sağlam bilgilere sahip olmakla yerine getirilebilir mi? Hayır. Çünkü yaymanın, üretici insanın ayırımında olmadığı kişisel özelliklerini kavrayıp sorun çözümünde kullanma ortamını yaratmak için tarımsal üretim tekniği bilgilerini aşan davranış ile ilgili bilgilere de gereksinmesi vardır. Bu nedenle yayman, insan davranışları ve değişiminin yasa ve kuralları konusunda **hizmet içi bir eğitimden** geçirilmelidir. Böylece yayman, hem kendi davranış biçimini kavrayabilecek, hem de üreticinin davranışının ne olduğunu, nasıl değiştirebileceğini anlamakta zorlanmayacaktır. Buradan da hangi yayım yöntemi ve hangi iletişim aracının daha uygun kullanılabileceğini belirleyebilecektir. Bu da diğer etmenlerle birlikte, Tarımsal Yayım eyleminin başarısını yükseltebilecektir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Y. 2002 a. Tarımsal Yayım'ın Felsefesi. HR.Ü. Z. F. Dergisi, 6 (1-2): 75-86, Şanlıurfa
- Aktaş, Y. 2002 b. Tarımsal Yayım Bilimdalı'nda Kavram Sorunu. HR.Ü. Z.F. Dergisi, 6 (3-4): 1-15, Şanlıurfa
- Aktaş, Y. 2002 c. Tarımsal Yayım'ın Konusu Nedir? HR.Ü. Z.F. Dergisi, 6 (3-4): 17-29, Şanlıurfa
- Albrecht, H. ve ark. 1989. Agricultural Extension. Volume 1. Basic Concepts and Methods. GTZ, Eschborn, 276s.
- Bollnow, O. F. 1959. Existenzphilosophie und Pädagogik. Stuttgart
- Cinemre, H.A. ve Demiryürek, K. 2002. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. OMÜ Ders Kitabı No:17 Samsun. 152s.
- Gerster-Bentaya, M. 1999. Biotop oder Psychotop: Untersuchungen zum Konzept des Naturgartens und zu seiner Akzeptanz im Stadtbereich Stuttgart. Weikersheim.
- Gürel, A. 2000. Tarımsal Yayım. T. Ü. Ziraat Fakültesi Yayın No: 86, Ders Kitabı No: 236, Tekirdağ, 182s.

- Hruschka, E. 1964 a. Psychologische Grundlagen des Beratungsvorgangs. Probleme der Beratung. S.: 107-135, Stuttgart
- Hruschka, E. 1964 b. Zur Psychologie der Beratung – Handlungsdynamik und Motive. Der Bayva-Futterberater. H.4, Münih. 15s.
- Hruschka, E. 1969. Versuch einer theoretischen Grundlegung des Beratungsprozesses. Verlag A. Hain – Meisenheim am Glan. 123s.
- Kumar, S. 1999. Force field analysis: applications in PRA. PLA Notes. Issue: 36, pp.17-23, London
- Lewin, K. 1963. Feldtheorie in den Sozialwissenschaften. Bern, Stuttgart.
- Lippitt, R. ve ark. 1958. The dynamics of planned changed. A comparative study of principles and techniques. New York
- Montgomery, R. 1995. Force-field analysis: identify forces for and against change. PLA Notes 23. IIED, London
- Olgun, A., 2002. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. E.Ü.Z.F. İzmir, 125s.
- Özçatalbaş, O., Gürgen, Y. 1998. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitabevi, Adana
- Özkaya, T., 1996. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Ders Kitabı. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:520, İzmir, 170s.
- İnan, İ. H. 1992. Tarımsal Yayım. T.Ü. Tekirdağ Z.F. Ders Kitabı No: 12.
- Schein, E. H. 1975. Wie vollziehen sich Veränderungen. Bennis, W.G., Benne, K.D., Chin, R. (Ed.) Änderung des Sozialverhaltens. Stuttgart.
- Taluğ, C. ve Tatlıdil, H. 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. A.Ü.Z.F. Ders Notu. Teksir No:141 Ankara, 198s.
- Türk Dil Kurumu 1974. Türkçe Sözlük. 6. Baskı, Ankara, 893 s.
- Von Rosenstiel, L., Molt, W., Rüttinger, B. 1975. Organisationspsychologie. Urban-Taschenbücher. Stuttgart, 192s.
- Yurttaş, Z. 2000. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. A.Ü.Z.F. Yayınları No: 67, Erzurum.